

НОВІ ВИДАННЯ

СЕРІЯ SAPIENTIA HUMANA / SAPIENTIA DIVINA

Серве Теодор Пінкерс Джерела християнської моралі: її метод, зміст та історія. – Київ: Дух і літера, 2013. – 605 с.

Цього року київське видавництво «Дух і літера» з ініціативи Інституту релігійних наук св. Томи Аквінського та за участі Центру історико-філософських досліджень «Renatus» (ВНТУ) видало українською мовою переклад найвідомішої книги авторитетного фахівця з католицької моральної теології Серве Пінкерса (1925–2008), що вперше вийшла друком 1985 р. у Фрибурзі. Перекоаний, що зазначене видання викличе зацікавленість не лише етиків, релігієзнавців чи теологів, але й істориків філософії, особливо філософії Середньовіччя та Нового часу. С. Пінкерс здійснює зразковий аналіз т.зв. «номіналістичної революції», тобто переосмислення Окамом томістських уявлень про співвідношення волі й інтелекту, механізм дії вільного розсуду, сенс людської свободи, статус чеснот тощо. С. Пінкерс, відомий знавець текстів Аквіната, не менш ретельно ставиться й до аналізу текстів Окама. Українське видання «Джерел християнської моралі» постає в полі вітчизняної філософської культури, мабуть, як найкваліфікованіше дослідження не лише окамістської практичної філософії, але й тривалої традиції «моралі чеснот», істотною мірою запозиченої св. Павлом і Отцями Церкви з праць античних філософів, розвиненої Аквінатом і переосмисленої Окамом. Власне, Пінкерс проголошує досить радикальні історико-філософські тези: західна «мораль обов'язку» бере початок з Окама, а не з новочасної епохи, відтак Кант, наприклад, постає у царині практичної філософії не відкривачем принципово нового напрямку, а радше автором однієї з «адаптованих» версій окамізму; західна моральна теологія (включно з томізмом) пізнього Середньовіччя і Нового часу істотно «окамізується», проникнувшись відповідним духом часу і перетворившись на автономну спеціалізовану дисципліну, вибудовану за юридичною моделлю; сучасна моральна теологія вже не може орієнтуватись на мораль обов'язку і має повернутися до моралі щастя, до класичного розуміння чеснот і схильностей, які звільняють людину від окамівського індиферентного вибору між протилежностями як ідеалу свободи. На зміну свободі індиферентності має прийти класична свобода якості, активне плекання чеснот, зорієнтоване не на юридичну модель закону (Декалогу), а на здобуття благодаті в площині плідних новозавітних антиномій (Нагірна проповідь). Можна обґрунтовано стверджувати, що Пінкерсів аналіз трансформацій моральної теології й філософії XIV–XVIII ст. є значно глибшим і предметнішим за аналогічну розвідку Е. Макінтайра, який говорить про невдачу «проекту Просвітництва». Для Пінкерса саме

Просвітництво – лише один з часткових проявів масштабних трансформацій у царині моральної рефлексії, пов’язаних з історичною зміною уявлень про очевидне й неочевидне, що й породила, власне, новочасну думку. Пінкерс не вивчає соціальні причини цих трансформацій, обмежуючись аналізом історії ідей, проте здійснює останній надзвичайно фахово.

Книга містить чимало інших історико-філософських сюжетів, для характеристики яких потребувалося б розлоге дослідження. Текст Пінкерса супроводжується низкою дослідницьких матеріалів, авторами яких є Олег Хома й Ельвіра Чухрай. Йдеться про аналітичну статтю, в якій ідеї Пінкерса проаналізовані в контексті смисложиттєвої проблематики в сучасній етиці, ретельні коментарі, зокрема термінологічні (Пінкерс широко послуговується термінологією, й досі маловживаною в вітчизняній традиції), довідкові матеріали й великий поняттєвий покажчик, що істотно полегшує роботу з твором. Поздоровляючи видавничий колектив з безперечним успіхом, можу відзначити, що ця книга стане вельми важливим ресурсом для вітчизняних дослідників (а також і викладачів) історії філософської думки Середньовіччя й Нового часу.

Геннадій Аляєв, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії і соціально-політичних дисциплін Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка